

Länsstyrelsen Kalmar län

Datum
2018-03-15

Ärendenummer
865-2018-11

Arbetsmarknadsdepartementet

Lägesbilder – redovisning från Länsstyrelsen i Kalmar län

Länsstyrelserna har i 2018 års regleringsbrev fått i uppdrag att ta fram och sammanställa lägesbilder för kommuner och landsting avseende vilken påverkan som aktuella förändringar i antalet asylsökande och nyanlända har för verksamheten. De verksamheter som lägesbilderna ska omfatta är socialtjänst, skola/utbildning och hälso- och sjukvård. Uppdraget ska genomföras utifrån behov och förutsättningar hos flickor och pojkar, kvinnor och män. I lägesbilderna ska även en bedömning av beredskap och kapacitet vad gäller bosättning av nyanlända göras.

Denna rapportering avser perioden 1 januari till 31 mars 2018.

Lägesbild avseende kommunernas beredskap och kapacitet i mottagandet av nyanlända, ensamkommande barn och asylsökande

Samlad bedömning av situationen i länets kommuner avseende socialtjänstens verksamhet. (Max 3000 tecken)

Påverkan på socialtjänsten inom kommunerna i Kalmar län varierar från ingen påverkan till betydande påverkan.

Angående barn- och ungdomsverksamhet redogör fem kommuner ingen påverkan (Borgholm, Hultsfred, Oskarshamn, Nybro, Emmaboda), fem kommuner måttlig påverkan (Vimmerby, Högsby, Kalmar, Torsås, Mörbylånga), och två kommuner betydande påverkan (Västervik, Mönsterås). Utmaningar inom denna verksamhet uppges vara dåligt mående hos ungdomar uttryckt genom självskadebeteende och ökad droganvändning. Ytterligare påverkan utgörs av ett ökat behov av utredning och insatser för unga med komplex problematik. Ett lågt antal anvisade ensamkommande leder till avveckling av HVB hem och omorganisationer som medför flytt av ungdomar, minskat personalbestånd och nya personalgrupper.

Beträffande övrig socialtjänst beskriver två kommuner ingen påverkan (Kalmar, Borgholm), nio kommuner måttlig påverkan (Västervik, Vimmerby, Hultsfred, Oskarshamn, Högsby, Nybro, Torsås, Mörbylånga, Emmaboda), och en kommun betydande påverkan (Mönsterås). Främsta orsaker till påverkan på övrig socialtjänst uppges vara ökat behov av försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd, samt ökat antal familjeåterföreningar.

Rörande överförmyndarverksamhet rapporterar sex kommuner ingen påverkan (Vimmerby, Nybro, Torsås, Borgholm, Mörbylånga, Emmaboda), fyra kommuner måttlig påverkan (Hultsfred, Oskarshamn, Högsby, Mönsterås) och en kommun betydande påverkan (Kalmar). Den begränsade påverkan är resultat av ingen eller låg tillströmning av ensamkommande barn. Den påverkan som dock föreligger inom överförmyndarverksamhet utgörs främst av åldersuppskrivningar. Kalmar kommun anger att SKL:s och tingsrättens olika riktlinjer om att avsluta eller inte avsluta god man vid åldersuppskrivning försvårar verksamheten. Mönsterås kommun rapporterar en ökning av antalet förmynderskap pga. ensamkommande som efter besked om uppehållstillstånd får en särskild förordnad vårdnadshavare.

De främsta utmaningar för socialtjänstens verksamhet framöver anges vara integrationsarbetet med ensamkommande ungdomar såsom att hitta fler möjligheter till att blanda in målgruppen i nätverk med svenskfödda, att motivera ensamkommande att fokusera på skolan vid avslagsbesked, att skapa relevant sysselsättning och kompetensförsörjning för ungdomar som inte klarar av skolan samt att hitta bostadslösningar till ensamkommande som ska ut i samhället. Ytterligare utmaning är att behålla kvaliteten och beredskap i mottagandet av ensamkommande barn i samband med avvecklingar. Angående den rapporterade ökade användning av droger bland ensamkommande ungdomar uppges det vara en utmaning att sprida information om vad det finns för hjälp att söka.

Slutligen upplevs det vara svårt eller att det tar längre tid att tillgodose vuxna individers särskilda behov. Psykiskt mående förväntas öka ytterligare bland både barn, ungdomar och vuxna i framtiden.

Samlad bedömning av situationen i länets kommuner avseende skol- och utbildningsområdet. (Max 3000 tecken)

Påverkan på skol- och utbildningsområdet varierar i hög grad från ingen påverkan till kritisk påverkan.

Angående förskola rapporterar tre kommuner ingen påverkan (Västervik, Vimmerby, Mörbylånga), sex kommuner måttlig påverkan (Oskarshamn, Nybro, Kalmar, Torsås, Borgholm, Emmaboda), två kommuner betydande påverkan (Högsby, Mönsterås) och en kommun kritisk påverkan (Hultsfred). Den främsta utmaningen uppges vara att inte kunna erbjuda platser inom fyra månader enligt skollagen pga. platsbrist i kombination med volymökning.

Beträffande grundskola redogör två kommuner ingen påverkan (Vimmerby, Mörbylånga), fem kommuner måttlig påverkan (Västervik, Oskarshamn, Kalmar, Borgholm, Emmaboda), tre kommuner betydande påverkan (Mönsterås, Nybro, Torsås) och två kommuner allvarlig påverkan (Hultsfred, Högsby). Främsta orsaker till påverkan är rekryterings- och behörighetsproblem, stor genomströmning i klasserna vilket påverkar elevernas resultat, höga krav på lärare/elevhälsa/rektorer för att möta individens behov, samt fyllda klasser och trångbudda lokaler.

Gällande gymnasium beskriver fem kommuner måttlig påverkan (Västervik, Vimmerby, Oskarshamn, Borgholm, Emmaboda), tre kommuner betydande påverkan (Högsby, Mönsterås, Nybro), två kommuner allvarlig påverkan (Hultsfred, Kalmar) och två kommuner köper tjänst från annan kommun (Torsås, Mörbylånga). Påverkan utgörs främst av hög organisatorisk belastning på introduktionsprogrammet.

Möjligheten för ungdomarna att uppnå kraven för ett nationellt program är begränsad då de anländer sent i livet. Vidare utmaning för personal rör ungdomar som mår dåligt på grund av trauma och oro, samt att bemöta individuella behov.

Rörande SFI uppger tre kommuner ingen påverkan (Torsås, Borgholm, Mörbylånga), en kommun måttlig påverkan (Västervik), fyra kommuner betydande påverkan (Vimmerby, Oskarshamn, Mönsterås, Emmaboda), två kommuner allvarlig påverkan (Nybro, Kalmar) och två kommuner kritisk påverkan (Hultsfred, Högsby). Anledningar till påverkan är volymökning i kombination med långa väntetider, lokalbrist och svårigheter att rekrytera kompetent personal. Ytterligare utmaning är att bemöta analfabeters behov.

Angående vuxenutbildning rapporterar en kommun ingen påverkan (Borgholm), fyra kommuner måttlig påverkan (Västervik, Oskarshamn, Högsby, Emmaboda), fyra kommuner betydande påverkan (Vimmerby, Hultsfred, Nybro, Kalmar), en kommun allvarlig påverkan (Mönsterås) och en kommun köper tjänst från annan kommun (Torsås). Påverkan rör främst volymökning genom att SFI-elever fortsätter till vuxenutbildningar samt svårigheter att rekrytera personal.

Övriga utmaningar är att kartlägga tidiga kunskaper hos elever, att undervisning sker i segregerade former vilket gör att integration på skolor är svår, att prognostisera antal självbosatta med hemmavarande barn som har rätt till skolgång, brist på personal med kompetens i svenska som andraspråk och tillgång till studiehandledning och modersmålsundervisning.

Samlad bedömning av situationen i länets kommuner avseende bosättning av nyanlända. (Max 3000 tecken)

Det totala beräknade mottagandet för Kalmar län år 2018 är 2003 personer med uppehållstillstånd, varav 165 ska tas emot på anvisning. De anvisade 165 personer ska mottagas av fem kommuner i länet. Utöver ska åtta kommuner ta emot främst självbosatta via vidarebosättning under året från två kommuner i länet.

Kommunernas förutsättningar att förmedla permanenta bostäder till anvisade nyanlända är bättre än tidigare år. De kommuner som inte kan erbjuda permanenta bostäder ger kortare kontrakt men letar i dessa fall efter permanenta bostadslösningar.

Anvisade nyanländas förutsättningarna för etablering och integration försvåras i de fall då bostäder är undermåliga, ligger i oattraktiva områden eller i områden utanför tätort med bristfällig kollektivtrafik. Kommunerna arbetar aktivt för att skapa hållbara bostadslösningar för anvisade nyanlända. Tex genom att kommuner skriver avsiktsförklaringar med hyresvärdar och förbokning av lägenheter utifrån antal som ska anvisas till kommunen. Vidare genom väl utarbetade kontakter och kommunikation med fastighetsägarnätverk och kommunala bostadsbolag. Likaså genom organisatoriska insatser såsom anställningar av personal som arbetar enbart med boendefrågan. Även genom samverkan med byalag och samhällsföreningar.

Viss undanträngningseffekt finns främst på grund av att det råder allmän bostadsbrist i länet.

Boendesituationen för självbosatta är problematisk. Utmaningar rör oseriösa hyresvärdar, undermåliga bostäder, trångboddhet, korta kontrakt med höga avgifter i form av tex depositionsavgift, kontraktsavgift mm, hög omflyttning inom kommuner men

också hög in- och utflyttning till och från kommuner. Det är även svårt för kommunerna att komma i kontakt med målgruppen. Det är få kommuner i Kalmar län som arbetar aktivt för att nå ut till självbosatta nyanlända. Däremot erbjuder vissa kommuner råd och tips om bostadsköer, lediga lägenheter och praktiska saker i vardagen till självbosatta nyanlända.

Övergripande utmaningar i arbetet med bostäder till nyanlända är att det råder bostadsbrist i länet och att nybyggnationer har för höga hyreskostnader för nyanlända. För få bostäder byggs för nyanländas eller ungas förutsättningar och ekonomi. Likaså är det en stor utmaning för kommunerna att få fler privata hyresvärdar och privatpersoner som har tillgång till onyttjade bostäder att på ett seriöst sätt upplåta bostäder för uthyrning. Vidare utmaningar är ökad segregation och ökad sekundäromflyttning från en kommun till annan. Ytterligare utmaning är kommunikationer till områden utanför tätorter där kollektivtrafiken är begränsad.

Angående särskilda behov och förutsättningar hos kvinnor och män så upplevs det ibland vara svårt att bosätta ensamstående kvinnor då det finns en rädsla mot män. Slutligen upplevs det enklare för män att finna bostäder än för kvinnor, speciellt i de fall då det föreligger våld i nära relationer då kommuner rapporterar att det kan vara svårt att finna lämpligt boende speciellt för kvinnor.

Övriga kommentarer (Max 1500 tecken)

Den största övergripande utmaningen på längre sikt anges vara växande utanförskap pga. bl.a. boendesegregation och olika förutsättningar för inrikes- och utrikesfödda, vilket ökar risker för parallella samhällen. Tidig kartläggning av behov krävs för att skapa rätt insatser till rätt person och motverka långvarigt försörjningsstöd. Kommunernas arbete försvåras av stora volymer av självbosatta, långa köer till skola, barnomsorg och SFI. Långsiktigt arbete med demokratiska värderingar, förebygga ohälsa och förmedla arbete tar tid och ställer krav på såväl chefer som medarbetare i kommunerna.

För att få in nyanlända på arbetsmarknaden finns samverkan med AF kring bl.a. praktik. Glappet mellan framförallt språkkompetenser och arbetsgivarens krav är fortsatt stort enligt kommunerna.

Föreningslivet upplevs spela en stor roll i att motverka utanförskap. Kommunerna arbetar aktivt med att främja meningsfull fritid för målgruppen genom olika projekt i samverkan med civilsamhället. Flera aktiviteter och naturliga mötesplatser efterfrågas dock för att bemöta behovet.

De flesta kommunerna arbetar aktivt med jämställdhetsfrågor där den största utmaning upplevs vara att få flickor/kvinnor att bli mer delaktiga i integrationsarbetet och att ta del av högre studier och arbete. Problematik kring hederskultur är stigande enligt vissa kommuner, dock råder det ett mörkertal. Vissa kommuner har riktlinjer medan andra inte har resurser till detta. Kompetensutveckling för personal efterfrågas.

Lägesbild avseende landstingets/regionens beredskap och kapacitet

Samlad bedömning av situationen i landstingets/regionens verksamhet. (Max 3000 tecken)

Primärvården som helhet inklusive barnhälsovården, är måttligt påverkade av mottagandet. Resurser är ansträngda inom primärvården genom ökad volym av kontakter,

besök samt övriga insatser i följd av mottagandet. Vidare har barnhälsovården måttlig påverkan främst på grund av det ökade behovet av uppvaccinering av barn samt en generell volymökning av asylsökande barn som söker vård. Vidare är mödravårdens resurser ansträngda och belastningen rapporteras vara övermäktig för personalen.

Tandvården är måttligt påverkad, framförallt i norra delar av länet, där främst barn har stora behandlingsbehov i kombination med begränsade personalresurser.

Psykiatrin har ingen påverkan men patienter söker främst akutpsykiatri där majoriteten av fall är inom normalpsykologiska reaktioner eller kriser. Detta leder till att primärvården och asyl- och flyktinghälsovården får en större belastning än psykiatrin, då dessa instanser blir ansvariga för uppföljning av normalpsykologiska fall. Åldersuppskrivningar har gjort att ungdomars mående har försämrats vilket har haft måttlig påverkan för barn- och ungdomspsykiatrin.

Barn- och ungdomskliniken samt mödravården rapporterar utmaningar i samband med behovet av att arbeta med tolk där kvaliteten på tolktjänsterna är skiftande. Det är vidare svårt med uppföljningsarbetet samt att ta kontakt via telefon med patienter. Dessa utmaningar leder till att patienter uteblir från besök på grund av missförstånd, eller att patienten har flyttat eller har bristande kunskaper om sjukvårdssystemet. Vidare rapporterar akutsjukvården utmaningar med att bedöma ålder på ensamkommande barn då ID-handlingar saknas.

Ytterligare utmaningar rapporteras i samband med asyl- och flyktinghälsovården som har ett ökat antal barnfamiljer som söker vård. Det ökade antalet barnfamiljer gör att mottagningens bemanning måste anpassas efter patientgruppen. Det är fler provtagningar och analyser per barn jämfört med tidigare år samt att det krävs minst två personal vid provtagning på barn. Asyl- och flyktinghälsovårdens ändrade fokus på mottagningen medför nyanställning av andra professioner och förändrade arbetsuppgifter för befintlig personal. Likaså rapporterar asyl- och flyktinghälsovården att det finns ett stort behov av samordning mellan primärvården, barnhälsovården, kvinnokliniken och socialtjänsten gällande könsstympling hos kvinnor och flickor. Regionala riktlinjer och standardiserade rutiner uppges viktiga för att samtliga parter ska kunna upptäcka och behandla könsstympling.

Akutsjukvården uppger att det är svårt att tillgodose patienters önskan att undersökas av endast kvinnlig läkare, eller liknande speciella behov. Patienter hänvisas till kvinnokliniken när bemanningen inte tillåter att speciella behov kan tillfredsställas vid akutsjukvården.

Övriga kommentarer avseende landstingets/regionens verksamhet. (Max 1500 tecken)

Psykiatrin arbetar förebyggande genom att bereda inför eventuella framtida utmaningar, baserat på studier och rapporter från andra länders mottagande, genom att öka kompetensnivån inom traumabehandling då studier visar att traumavård ökar kraftigt när individer beviljats permanent uppehållstillstånd.

Infektionskliniken/smittskyddsenheten rapporterar att antalet fall av turberkolos och andra överrepresenterade diagnoser bland asylsökande såsom MRSA (en form av multiresistenta bakterier) har minskat betydligt år 2017 jämfört med 2016.

Kalmar länstrafik hänvisar nyanlända till den ordinarie trafiken. Dock har Västerviks kommun som enda kommunen i länet köpt in extra turer utöver det ordinarie utbudet för att underlätta för personer som bor utanför centralorterna. Länsstyrelsen i Kalmar län avser att följa upp Västerviks initiativ för att sprida eventuella goda exempel inom länet.

Jenny Svensson
Integrationsutvecklare

Janet Vloothuis
Integrationsutvecklare